

9. Горак Г. І. Структура аксіосфери. Актуальні проблеми духовності. 2008. Вип. 9. С. 3–11.

References

1. Drotianko, Liubov. 2015. "Filosofia dialogu v kulturi informatsiinoi ery" ["Philosophy of Dialogue in the Culture of the Information Era"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1(21): 19–22.
2. Znamenska, Mariia, Hennadii Slabkyi, and Tetiana Znamenska. 2019. *Komunikatsiia v okhoroni zdorovia [Communication in Health Care]*. Kyiv: Ukrainyskyi instytut stratehichnykh doslidzhen MOZ Ukrainy.
3. Abysova, Mariia. 2012. "Trend suchasnosti: medykalyzatsiia kultury" ["Trend of Modernity: Medicalization of Culture"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 1 (15): 92–96.
4. Drotianko, Liubov. 2024. "Transformatsiia movy v mediakulturi: naukovy diskusii" ["Transformation of Language in Media Culture: Scientific Discussions"]. In *Naukova polemika: krytyky ta arhumetatsiia, Scientific Polemic: Criticism and Argumentation*, 281–293. Kyiv: Chetverta Khvylya.
5. Ordu, Kateryna. 2021. Formuvannia informatsiino-komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh simeinykh likariv u

profesiinii pidhotovtsi: disertatsiia ... d-ra filosofii ["Formation of Information-Communicative Competence of Future Family Doctors in Professional Training: dissertation ... PhD in Philosophy"]. PhD diss., Odesa National Medical University.

6. Abdrakhimova, Tsira, Inna Mukharovska, Kateryna Kleban, Daria Sapon, and Oleksii Kalachov. 2020. "Osoblyvosti komunikatsii u medychnomu seredovyschi (metodychni rekomendatsii)" ["Peculiarities of Communication in the Medical Environment (Methodical Recommendations)"]. *Psykhosomatychna medytsyna ta zahalna praktyka, Psychosomatic Medicine and General Practice* 5 (1). <https://doi.org/10.26766/pmcp.v5i1.212>.

7. Drotianko, Liubov. 2012. "Transformatsiia komunikatyvnoi funktsii movy v period informatyzatsii" ["Transformation of the Communicative Function of Language during the Period of Informatization"]. *Visnyk Natsionalnoho aviaitsiinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Culturology* 2(16): 5–9.

8. Fukuyama, Francis. 2002. *Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*. New York: Picador.

9. Horak, Halyna. 2008. "Struktura aksiosfery" ["Structure of the Axiological Sphere"]. *Aktualni problemy dukhovnosti, Current Issues of Spirituality* 9: 3–11.

V. Tabakovych-Vatseba

TRANSFORMATION OF COMMUNICATION CULTURE AND INTERACTION IN HEALTHCARE

Introduction. The widespread use of information and communication technologies significantly influences the culture of communication across various spheres of life, including healthcare. This actualises the philosophical understanding of transformations in the culture of communication and interaction. **The aim** of the study is to provide a philosophical analysis of the causes behind the transformation of the culture of communication and interaction in the context of contemporary challenges of the twenty-first century—particularly informatization and globalization – as manifested in the healthcare sector. **Research methods.** To achieve the aim, the study employs cultural-historical and socio-cultural methodological approaches, the principles of systematicity and complementarity, methods of logical and cultural-semantic analysis, along with other general scientific research methods. **Research results.** It is proved, that digitalization of the healthcare sector has both positive consequences—when citizens' access to necessary information increases—and negative consequences—when communication between a doctor and a patient is disrupted due to the uncritical attitude of patients toward unverified information received from modern media sources. **Discussion.** Significant changes in modern healthcare interactions are also influenced by globalization processes. The Internet, as a driver of globalization, virtualizes healthcare communication, while international medical organizations—such as the World Health Organization, the World Medical Association, and the Council for International Organizations of Medical Sciences—play an increasingly prominent role. **Conclusions.** It is substantiated that modern technologies cross national and regional borders, contributing to the unification of the language of communication both at the international level and within national countries. This has a significant impact on the transformation of the norms of communication and interaction culture in the healthcare sector on a global scale.

Keywords: culture of communication, interaction, information and communication technologies, digitalisation, healthcare, medical community, transformation processes.

DOI:

УДК 316.7:1:17:004(045)

T. Г. ШОРИНА

МЕТАФІЗИКА ІНФОСФЕРИ ТА ЕТИЧНІ ВИКЛИКИ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ: НОВИЙ ЕТИЧНИЙ ЛАНДШАФТ

«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ORCID: 0000-0001-9281-7840

Анотація. Розвиток цифрових технологій та штучного інтелекту призвів до формування нового інформаційного середовища – інфосфери, де межі між реальним та віртуальним світом стають дедалі більш розмитими. Генеративні моделі штучного інтелекту (ШІ), такі як алгоритми глибокого навчання, здатні як аналізувати інформацію, так і створювати нові сенси, контент і навіть форми суспільної взаємодії. Це викликає серйозні філософські та етичні питання, які потребують осмислення в контексті нових досягнень індустрії 4.0.

Ключові слова: інформаційне суспільство; філософія інформації; інформаційна етика; інфосфера; цифрові технології; індустрія 4.0; генеративний штучний інтелект; гуманізм; соціальна відповідальність.

Вступ

Становлення сучасного інформаційного суспільства стало результатом кількох інформаційних і промислових революцій, що відбулися в історії розвитку людської цивілізації. Останні не лише кардинально змінювали способи обробки інформації, але й спосіб виробництва, стиль життя, системи цінностей. У Всесвітній доповіді ЮНЕСКО, справді, поняття інформаційного

суспільства корелює з досягненнями технологій (UNESCO world report 2005, 19). За новими технологіями визнається не лише роль засобів, що глобально перетворюють матеріальний ландшафт суспільства, але і роль агентів, що формують нову суспільну модель. Разом з тим, істотні виклики, які супроводжують глобальне інформаційне суспільство – а саме доступ до інформації для всіх і майбутнє свободи вираження поглядів (UNESCO

world report 2005, 29) – свідчать про культурно обмежений і соціально відчужений характер природи цієї моделі суспільства. Автори доповіді ЮНЕСКО (2005) задаються слушним питанням: «Справді, чи не ставить під сумнів нерівність у доступі до інформаційних джерел, змісту та інфраструктури дійсно глобальний характер інформаційного суспільства? І чи можна говорити про глобальне інформаційне суспільство, якщо утруднена свобода передачі інформації або сама інформація є предметом цензури або маніпуляції?» (UNESCO world report 2005, 29). В сутності це означає, що нові інформаційні технології, які впроваджуються досягненнями третьої і четвертої промислових революцій, будучи драйверами суспільних змін, не можуть водночас бути гарантами демократичних принципів та ідеалів, самі собою не сприяють поширенню прав і можливостей, що включають поняття множинності, інтеграції, солідарності та участі. Інформаційне суспільство, отже, приховує в собі можливості для гуманізації процесу глобалізації, але просування до дійсної розумної всезагальності лежить за межами логіки вузько-технологічного детермінізму та фаталізму – погляду, в якому усвідомлюється, що не люди володіють інформацією, а, навпаки, інформація володіє ними (UNESCO world report 2005, 21), а тому майбутні зміни вже напередвизначені технологіями. Узгодження інформаційних технологій та їхнього продукту – інфосфери з ідеями повноцінного розвитку глобального людства потребує врахування культурних, етичних та соціальних аспектів, побудови нових філософських і соціальних концепцій. Реалізацію цих інтелектуальних зусиль можна, зокрема, знайти у розробці концепції «суспільства знань», ідеалах філософії інформації, інформаційній та комп'ютерній етиці, етиці технологій.

Мета дослідження

Метою статті є аналіз метафізики інфосфери та виявлення етичних викликів, пов'язаних з генеративним штучним інтелектом (ШІ). Задля досягнення поставленої мети висувуються наступні завдання: визначити інфосферу як нову онтологічну реальність, слідуючи філософським дослідженням Л. Флоріді; окреслити зв'язок між інфосферою та досягненнями Індустрії 4.0, беручи до уваги аналіз К. Шваба; розглянути основні етичні виклики генеративного ШІ та етичні стандарти регулювання його використання; узагальнити філософські та гуманістичні ідеали, зокрема представлені у матеріалах ЮНЕСКО, для оцінки обмежень парадигми інформаційного суспільства.

Методологія дослідження

Досягненню мети та відповідних завдань сприяє застосування концептуальних засад соціальної філософії та філософії культури, інформаційної етики, загально-наукових принципів історизму та системності, логічних методів обґрунтування та аргументації. Так само використовується порівняльний метод – для зіставлення понять «інформаційне суспільство» та «суспільство знань», а також аналізу змін у соціально-культурному

контексті під впливом технологічного прогресу; дискурсивний аналіз – для вивчення мовних та риторичних конструкцій, що формують уявлення про інфосферу і генеровані нею етичні виклики, що особливо актуально при використанні матеріалів ЮНЕСКО та інших міжнародних стандартів; а також інтердисциплінарний підхід, який дозволяє глибше зрозуміти складну взаємодію технологій та суспільства

Результати

У вступі до розкриття історії інформаційної ери італійський філософ Л. Флоріді зауважує, що людська історія фактично є синонімом історії інформації, оскільки її передісторія – це епоха розвитку, яка передуює наявності систем запису. Це узагальнення дозволяє стверджувати, що людство живе в різних видах інформаційних суспільств принаймні з бронзового століття, епохи, яка відзначена винайденням писемності в різних регіонах світу, і, особливо, в Месопотамії. Коли ідеться про епоху інформації, то окреслюється таке подальше досягнення в розвитку культури, коли прогрес і добробут людства почали здебільшого залежати від успішного та ефективного управління життєвим циклом інформації, який відтворює фази створення, обробки та управління й використання. Впродовж історії писемності, зазначає філософ (Floridi 2010, 4), інформаційні технології еволюціонували від переважно систем запису, які дозволили фіксувати та зберігати інформацію – до комунікаційних систем: ідеться про часи після Гутенберга, коли друковані книги, а пізніше газети, зробили інформацію доступною для широкої аудиторії. Поширення знань, розвиток освіти, науки та формування громадської думки стали наслідком комунікаційних функцій цих технологій. У XX столітті завдяки фундаментальному внеску А. Тьюрінга та розвитку обчислювальної техніки інформаційні технології перейшли на новий рівень – обробки даних. Комп'ютери почали не лише зберігати та передавати інформацію, але й аналізувати її, виконувати складні обчислення та автоматизувати процеси.

Досягнувши сучасного рівня еволюції інформаційні технології, на переконання Л. Флоріді, стали відігравати роль систем ре-онтології. Цей неологізм, уведений Л. Флоріді, позначає радикальну форму реінжинірингу, яка дозволяє не лише проектувати, конструювати або структурувати систему (наприклад, компанію, машину чи якийсь артефакт) наново, але так само здатна фундаментально перетворювати її внутрішню природу, тобто її онтологію чи сутність. Інформаційне середовище, яке формується під впливом цих технологій, утворює істотно нову реальність буття, яку філософ і позначає терміном «інфосфера». Л. Флоріді застосував його в 1999 р., утворивши на основі терміну «біосфера». Вчений позначає ним усе інформаційне середовище, що складається з усіх інформаційних об'єктів (у тому числі, й інформаційних агентів), їхніх властивостей, взаємодій між людьми, технологіями та інформацією, та процесів. На відміну від кіберсфери (яка постає

однією з субсфер), інфосфера містить у собі й офлайн та аналогові інформаційні середовища.

Можна стверджувати, що інфосфера є технологічною та інформаційною основою, яка уможлиблює функціонування інформаційного суспільства. Своєю чергою, інформаційне суспільство формує інфосферу, створюючи та поширюючи інформацію.

Технологічно становлення інформаційного суспільства розпочалося у період третьої промислової революції (кінець XX ст.), або т.зв. цифрової революції. Саме тоді з'явилися персональні комп'ютери, Інтернет та перші цифрові технології, які заклали основу для інформаційного переходу.

Найбільш істотні риси інформаційного суспільства пов'язані із четвертою промисловою революцією, яку часто ототожнюють з індустрією 4.0. Вона розпочалася у XXI ст. і характеризується розвитком таких технологій, як штучний інтелект, інтернет-речей, великі дані та кіберфізичні системи. Під кіберфізичними системами мається на увазі набір нових технологій (enabling technologies), які дозволяють поєднати віртуальний та фізичний світ, і в такий спосіб забезпечити взаємодію «розумних» об'єктів один з одним за рахунок використання Інтернету, мереж та даних. Власне, як засвідчує К. Шваб, «синтез цих технологій та їхня взаємодія у фізичних, цифрових та біологічних доменах становлять фундаментальну відмінність четвертої промислової революції від усіх попередніх революцій» (Шваб 2019). Власне, це доводить слушність ідеї реонтологізації Л. Флоріді. У майбутньому, що швидко наближається, писав він, все більше і більше об'єктів будуть IT-суб'єктами, здатними вчитися, давати поради і спілкуватися один з одним (Floridi 2010, 8). Дійсно, досягнення Індустрії 4.0, які вже входять у нашу реальність, формують нове інфосередовище, в якому технології діють як повноцінні агенти змін, а не просто підтримують матеріальну основу суспільства. Так, технології генеративного штучного інтелекту (ШІ) та машинне навчання дозволяють системам приймати рішення, вчитися та адаптуватися, фактично створюючи нові форми поведінки у реальному світі. Такі кіберфізичні системи, як розумні заводи чи автономні транспортні засоби, поєднують цифрове керування з фізичними процесами, формуючи гібридну реальність. Крім створення нових сутностей (наприклад, цифрових двійників), керування фізичними процесами, ці технології чинять, вплив, зокрема, і на соціальні структури, наприклад, через алгоритми соціальних мереж. Останні вже зараз формують громадську думку, керують потоками інформації та, відповідно, впливають на соціальні відносини та комунікацію у суспільстві, змінюючи соціальну динаміку.

Отже, цифрові технології змінюють базові онтологічні категорії – поняття про те, що реально існує. Під їхнім впливом традиційне розуміння буття трансформується або «реонтологізується». Розвиток ІКТ, зауважує Л. Флоріді, не тільки приніс величезні переваги та можливості, але й значно випередив наше розуміння їхньої концептуальної природи та наслідків, водночас породжуючи проблеми, складність та глобальні виміри яких швидко

розширюються, розвиваються та стають дедалі серйознішими. Цим зумовлена актуалізація для будь-якого розвиненого інформаційного суспільства завдання оснастити себе життєздатною метафізикою та етикою інформації.

Окреслимо провідні ідеї метафізики інформації, що впливають із вищезазначеного. Досягнутий рівень технологій має навчити людей розуміти світ як щось живе (штучно живе). Подібна «анімація світу» модифіковано буде нагадувати світогляд дотехнологічних культур, які інтерпретували всі аспекти природи як населені телеологічними силами. Далі відбудеться реконцептуалізація традиційної онтології у інформаційних термінах. Стане нормальним, вважає Л. Флоріді, розглядати світ як частину інфосфери. В її реальності: об'єкти та процеси дефізовані, типізовані та чудово клонуються; право користування вийде на той же рівень важливості, що і право власності; буде переглянутий критерій існування, таким уже не буде незмінність (грецька метафізика) або потенційна схильність бути сприйнятим (модерна метафізика), а здатність взаємодіяти. Люди дедалі більше піддаються впливу з боку потоків інформації в Інтернеті, стають схожими на анонімні сутності, що масово виробляються, серед інших анонімних сутностей. Забезпечується можливість себе конструювати, власноруч брендувати та переосмислювати в інфосфері за допомогою різних цифрових ресурсів, споживчих товарів та вподобань індустрії моди.

Але чим більше люди використовують та розкривають про себе інформацію, тим менш вони стають інформаційно непомітними. Відповідно, тим більше вони стають прозорими для технологій великих даних, алгоритмів комп'ютерних систем. Останні, перетворюючись на «посередників» між людьми та інформацією, можуть визначати уявлення людей про реальність, і що саме вважатиметься правдою чи важливим фактом. Власне, поява алгоритмізованої епістемології вказує, що наші знання дедалі більше залежать від алгоритмів, що ми бачимо світ не безпосередньо, а через механізми різних алгоритмізованих фільтрів. Вивченню цієї теми присвячене дослідження Шовани Зубофф, професора Гарвардської бізнес-школи. У своїй праці «Епоха наглядного капіталізму» (Zuboff 2019) вона розкриває природу цієї системи й допомагає зрозуміти, у який спосіб алгоритми впливають на людське пізнання, так і на суспільство загалом. Поняття «наглядний капіталізм» розкриває економічну систему, в якій великі компанії (Google, Facebook та ін.) збирають дані про користувачів (пошукові запити, лайки, покупки), а далі використовують ці дані для передбачення і впливу на їх поведінку. Ш. Зубофф стверджує, що в цій системі людська поведінка стає «сировиною» для прибутку, а алгоритми – інструментом для маніпуляції. Наприклад, реклама, що таргетує, може впливати на покупки людей або навіть на те, як люди голосують на виборах. Ця залежність від алгоритмів має глибокі культурні наслідки і порушує низку етичних питань про прозорість використання даних компаніями, відповідальність за здійснений вплив. Дослідження

Ш. Зубофф з'ясовують, що «наглядний капіталізм» посилює цю проблему, перетворюючи нашу поведінку на об'єкт експлуатації.

Важливий аспект метафізики інфосфери пов'язаний із переосмисленням поняття «суб'єктність» і визнанням її нового типу – гібридної суб'єктності. У єдиній системі взаємодії між людьми та «розумними» технологіями, межі між людським та штучним інтелектом будуть дедалі розмиватися. Цій проблемі, зокрема, присвячені праці Кетрін Хейлс, американського літературного критика та теоретика. Однією з ключових ідей К. Хейлс є концепція постгуманізму. В своїй книзі «Як ми стали постлюдством. Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці» (Hayles 1999) дослідниця критикує традиційне гуманістичне уявлення про людину як автономний, раціональний суб'єкт, незалежний від свого тіла та навколишнього середовища. Натомість вона пропонує концепцію «постлюдини» – гібридної істоти, чия суб'єктивність формується через взаємодію з технологіями, насамперед інформаційними системами. К. Хейлс відзначає, що в епоху кібернетики та інформатики інформація стала сприйматися як щось відокремлене від своєї матеріальної основи. Це породило ідею, що людську свідомість можна витягти з тіла та перенести, наприклад, у комп'ютер. Однак дослідниця відкидає таку можливість, підкреслюючи важливість тілесності та матеріальності для людського досвіду та пізнання.

Ще одною концептуалізацією К. Хейлс є кібернетична суб'єктність. Вона досліджує, як кібернетичні системи, засновані на принципах зворотного зв'язку та саморегуляції, впливають на людське розуміння суб'єкта. К. Хейлс зазначає, що такі системи пропонують новий підхід до суб'єктивності, який враховує взаємозв'язок між людиною, машиною та довкіллям. Це бачення контрастує з традиційною ідеєю людини як ізольованої, самодостатньої істоти, підкреслюючи її включеність до складних мереж взаємодії.

Власне, схожі міркування про трансформації суб'єктності в інфосфері знаходимо і у Л.Флоріді. Глобальна інформаційна революція, наголошує Л.Флоріді, вперше в історії створила нову форму автономної агентності. Від часів І. Канта і до Декларації прав людини – весь цей час автономію розуміли як певну завершену сутність і сутність саме людську. Усі культурні досягнення і уявлення про людську гідність були побудовані на цій автономії. Але тепер, зауважує Л.Флоріді, осмислюється ситуація появи нової форми агентності, яка базується на синтаксичній (або комп'ютерній) автономії (Флоріді 2020). Ці «автономні» предмети можуть отримувати вихідні дані, обробляти їх, видавати інші дані на виході, вчитися на цих результатах, змінювати власну поведінку та покращуватись доти, доки не досягнуть бажаних результатів. Це є вид автономії, ніколи не бачений нами раніше.

Отже, підтверджується думка, що розвиток технологій індустрії 4.0 породив нові виклики, які зробили питання інформаційної філософії та етики особливо актуальними саме зараз. Ці виклики вимагають переосмислення традиційних підходів до

моралі, відповідальності та управління інформацією. Відстежимо цю проблему на прикладі етики генеративного ШІ.

У розвитку технологій індустрії 4.0 ця технологія посідає центральне місце, відображаючи новий етап у еволюції інформаційних систем. Генеративний ШІ – це тип систем штучного інтелекту, здатних створювати новий контент, такий як текст, зображення, аудіо, відео чи програмний код на основі даних, на яких вони були навчені. На відміну від традиційного ШІ, який зазвичай фокусується на аналізі та класифікації даних, генеративний ШІ синтезує нові дані, що відкриває широкі можливості для творчості та автоматизації. Основою генеративного ШІ є генеративні моделі, такі як: великі мовні моделі (LLM) – це, наприклад, GPT-3, GPT-4 або ChatGPT, які генерують текст, перекладають мови та відповідають на запитання. По-друге, це моделі генерації зображень, такі, як DALL-E або Stable Diffusion, які створюють візуальний контент. По-третє, це мультимодальні моделі, що працюють з різними типами даних (наприклад, текст та зображення одночасно).

Генеративний ШІ навчається на величезних наборах даних і це дозволяє йому розуміти закономірності та створювати людиноподібний контент. Його застосування охоплює безліч сфер – від мистецтва та розваг до науки та промисловості. ШІ відкриває безпрецедентні можливості для творчості, бізнесу та науки. Однак разом із цими перспективами приходять і серйозні етичні виклики. Генеративний ШІ здатний не лише покращувати людське життя, аде й посилювати існуючі проблеми, насамперед, такі як упередженість, дезінформація, порушення конфіденційності та авторських прав, посилення соціальних упереджень. Для врегулювання цих проблем на міжнародному та національному рівнях активно розробляються етичні стандарти, які спрямовані на мінімізацію ризиків та забезпечення його позитивного внеску у розвиток суспільства в рамках індустрії 4.0 та за її межами. Основні принципи становлять прозорість, відповідальність, безпеку та повагу до прав людини. Ці питання знайшли своє відображення у низці ключових документів, таких як: «Римський заклик до етики в застосуванні штучного інтелекту» (2024), «Керівництво для генеративного ШІ в освіті та дослідженнях» (2023), «Рекомендація ЮНЕСКО з етики штучного інтелекту» (2021), «Принципи штучного інтелекту» ОЕСР (2019), «Акт про штучний інтелект» Європейського союзу (у розробці).

Обговорення

Розглянемо ключові етичні проблеми, пов'язані з генеративним ШІ, та проаналізуємо у який спосіб вони формують новий етичний ландшафт.

Однією з таких є проблема упередженості та справедливості. Справа у тому, що генеративний ШІ навчається на великих масивах даних, які часто містять соціальні упередження. Якщо дані відображають стереотипи, то ШІ може їх посилювати, призводячи до несправедливих результатів. Наприклад, системи розпізнавання осіб нерідко гірше працюють для людей із темним кольором шкіри, що

може призвести до хибних рішень у правоохоронній практиці чи дискримінації у доступі до послуг. Це порушує питання: як забезпечити, щоб ШІ був справедливим і не посилював нерівність?

Проблема авторства та інтелектуальної власності. Цю проблему можна сформулювати у питанні: кому належить те, що створює ШІ? Наприклад, якщо ШІ пише книгу, малює картину чи вигадує винахід, хто вважається автором чи власником цього твору – людина, яка дала команду ШІ, розробник системи чи, можливо, сам ШІ? Традиційно закони про авторські права та патенти визнають автором лише людину. Але ШІ ускладнює ситуацію, тому що він сам по собі може генерувати щось нове. Райан Ебботт, спеціаліст із права та ШІ, вивчав цю проблему та пропонував переглянути закони. Він вважав, що потрібно знайти спосіб враховувати внесок ШІ у створення контенту (Abbott 2022).

Проблема конфіденційності та захисту даних. Для створення генеративних моделей використовують великі обсяги даних, включаючи особисту інформацію. Це створює ризики витоків та неправомірного використання. У 2023 році компанія OpenAI зіткнулася з критикою через навчання своїх моделей на даних, зібраних без явної згоди користувачів. В епоху, коли дані стають цінним ресурсом, захист конфіденційності стає одним із ключових етичних завдань.

Проблема прозорості та зрозумілості. Багато моделей ШІ працюють як «чорні скриньки», тобто їхні рішення складно інтерпретувати навіть для розробників. Це ускладнює встановлення відповідальності за помилки чи упереджені висновки. Так, якщо ШІ відхиляє заявку на кредит, користувач повинен розуміти, чому було ухвалено таке рішення. Відсутність прозорості знижує довіру до технологій та ускладнює їхнє застосування у чутливих сферах, таких як медицина чи юриспруденція.

Проблема дезінформації та маніпуляції інформацією. Генеративний ШІ може створювати переконливий неправдивий контент – від фейкових новин до підроблених аудіо та відео. Це небезпечно, тому що такі підробки можуть змінювати думку людей, вводити їх в оману або навіть впливати на важливі події, такі як вибори, наприклад.

Френк Паскуале, експерт із впливу технологій на суспільство, спеціально вивчав, як ШІ та алгоритми можуть бути використані на шкоду. Він каже, що такі можливості ШІ створюють загрозу довіри у суспільстві, і треба зрозуміти, як їх контролювати. Наприклад, хто має відповідати, якщо ШІ створить фейкове відео, яке викликає паніку? Ф. Паскуале у співаторстві Хаочень Саном пропонував суворі правила та закони, щоб обмежити зловживання (Pasquale, Sun 2024).

Проблема інтелектуальної власності. Коли ШІ генерує контент на основі існуючих робіт, виникають питання авторських прав. Якщо модель створює музику, схожу на твір відомого композитора, кому належить результат – розробнику, користувачеві чи машині? Цей виклик вимагає перегляду законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Проблема витіснення робочої сили. Автоматизація, прискорена генеративним ШІ, загрожує робочим місцям, особливо у творчих та

аналітичних професіях. Вже сьогодні ШІ пише статті, створює дизайн та виконує завдання, які раніше вимагали людської участі. Це викликає необхідність перенавчання працівників та створення соціальної підтримки для тих, хто втрачає роботу.

Проблема екологічного впливу. Навчання генеративних моделей потребує величезних обчислювальних ресурсів, що збільшує енергоспоживання та вуглецевий слід. Наприклад, створення моделі GPT-3 зажадало енергії, еквівалентної річному споживанню сотень домогосподарств. В умовах глобальної кліматичної кризи це змушує задуматися про стійкість розвитку ШІ.

Висновки

Для подолання обмеженості моделі інформаційного суспільства, яка породжує проблеми цифрової та когнітивної нерівності, але не здатна їх вирішити, необхідно світоглядно змістити фокус із суто технологічного детермінізму на створення «суспільства знань», де пріоритет віддається якісному перетворенню інформації на знання через освіту, культурний обмін та розвиток. Водночас, щоб забезпечити гуманістичний глобальний перехід, слід добре розуміти природу інформаційно-комунікаційних технологій та суспільних наслідків їх впровадження. Досягнення четвертої промислової революції – автоматизація, цифрові екосистеми та кіберфізичні системи – доповнюють парадигму інформаційного суспільства, наголошуючи на активній ролі технологій у формуванні нової соціальної та економічної реальності. Внаслідок глибоких інформаційних перетворень створюється нові онтологічні категорії та моделі взаємодії. Переосмислення реальності в інформаційних термінах потребує створення нової метафізики, яка покликана осмислити природу даних, знання та моральні принципи управління цифровим середовищем. Зокрема, її завданням є пошук балансу між новим типом комп'ютерної автономії та автономією людей.

У своїй прогностиці філософія інформації мала би уникати двох крайнощів – апокаліптичних прогнозів про повне витіснення людини владою роботів і штучного інтелекту, та утопічних поглядів про соціальний та екологічний добробут. Генеративний ШІ є однією з ключових технологій індустрії 4.0. Попри низку серйозних викликів, які пов'язані з його застосуванням, генеративний ШІ має потенціал побудови більш справедливого та стійкого світу. Однак для цього необхідно, щоб його розвиток відбувався відповідно до всезагальних етичних принципів і цінностей людства. Розроблені етичні норми, орієнтовані на прозорість, відповідальність та справедливість, знаходять відгук у парадигмі «суспільства знань» та відповідають гуманістичним принципам ЮНЕСКО, сприяючи більш осмисленому та інклюзивному розвитку суспільства.

Список літератури

1. Abbott R.B., Rothman, E. Disrupting Creativity: Copyright Law in the Age of Generative Artificial Intelligence (August 8, 2022). Fla. L. Rev. Vol. 75, Issue 6, 2023. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4185327>

2. Флоріді Л.: «Якщо вам нецікаві інформаційні концепції, ви не розумієте XXI століття». Сер 18, 2020. ПОЛІТКОМ: [сайт]. URL: <https://politcom.org.ua/luchano-floridi-esli-vam-neinteresny-informacionnye-koncepty-vy-ne-ponimaete-xxi-vek>
3. Floridi L. Ethics after the Information Revolution. In The Cambridge Handbook of Information and Computer Ethics. Cambridge University Press. 2010. Pp. 3-19.
4. Guidance for generative AI in education and research. UNESCO Publishing, Paris, 2023, 44 pp. DOI <https://doi.org/10.54675/EWZM9535> <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>
5. Hayles, N.K. How We Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics. The University of Chicago Press, Chicago and London. 1999. 364 p.
6. Pasquale, Frank A. and Sun, Haochen, Consent and Compensation: Resolving Generative AI's Copyright Crisis (May 1, 2024). Cornell Legal Studies Research Paper Forthcoming, University of Hong Kong Faculty of Law Research Paper No. 2024/07 URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4826695>
7. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. UNESCO Publishing, Paris, 2022, 43 pp. UNESCO: [site]. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381137>
8. The Rome Call for AI Ethics. Rome: Pontifical Academy for Life, 2024. Romecall.org [site]. URL: https://www.romeall.org/wp-content/uploads/2022/03/RomeCall_Paper_web.pdf
9. Towards knowledge societies: UNESCO world report. UNESCO Publishing, Paris, 2005, 227 pp. UNESCO: [site]. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000141843>
10. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Х.: КСД, 2019. 416 с.
11. Zuboff Sh. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power Hardcover. January 15, 2019. 704 p.

References

1. Abbott, Ryan, and Elizabeth Rothman. 2023. "Disrupting Creativity: Copyright Law in the Age of Generative Artificial Intelligence." Florida Law Review 75 (6): 1141–1201. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4185327>.
2. Floridi, Luciano. 2020. "Yakshcho vam netsikavi informatsiini kontseptsii, vy ne rozumiiate XXI stolittia" ["If You Are Not Interested in Information Concepts, You Do Not Understand the 21st Century"]. <https://surl.li/sfomav>.
3. Floridi, Luciano. 2010. "Ethics after the Information Revolution." In The Cambridge Handbook of Information and Computer Ethics, 3–19. Cambridge: Cambridge University Press.
4. UNESCO. 2023. Guidance for Generative AI in Education and Research. <https://surl.li/bhvpvy>.
5. Hayles, Katherine. 1999. How We Became Posthuman: Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics. Chicago and London: University of Chicago Press.
6. Pasquale, Frank, and Haochen Sun. 2024. "Consent and Compensation: Resolving Generative AI's Copyright Crisis." Cornell Legal Studies Research Paper Forthcoming, University of Hong Kong Faculty of Law Research 07. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4826695>.
7. UNESCO. 2022. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO Publishing. .
8. Pontifical Academy for Life. 2022. The Rome Call for AI Ethics. <https://surl.li/sijktn>.
9. UNESCO. 2005. Towards Knowledge Societies. Paris: UNESCO Publishing. <https://surl.li/kvckwe>.
10. Schwab, Klaus. 2019. Chetverta promyslova revoliutsiia. Formuiuchy chetvertu promyslovu revoliutsiiu [The Fourth Industrial Revolution]. Kharkiv: KSD.
11. Zuboff, Shoshana. 2019. The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power. New York: PublicAffairs.

T. Shorina

METAPHYSICS OF THE INFOSPHERE AND ETHICAL CHALLENGES OF GENERATIVE AI: A NEW ETHICAL LANDSCAPE

Introduction. The technologies of the Third and Fourth Industrial Revolutions not only reshape the material landscape of society but are also increasingly acknowledged as key agents in constructing a new social model. However, the significant challenges accompanying the global information society—namely, access to information for all and the future freedom of expression of opinion—reveal the culturally constrained and socially alienated character of this emerging model. **The aim and tasks.** The aim is to analyze the metaphysics of the infosphere and identify ethical challenges associated with generative artificial intelligence (AI). The tasks include: defining the infosphere as a new ontological reality, drawing on the philosophical work of Luciano Floridi; outlining its connection to the technological developments of Industry 4.0, with reference to Klaus Schwab's analysis; examining the main ethical challenges posed by generative AI, as well as the ethical standards proposed for its regulation; and synthesizing philosophical and humanistic ideals—particularly those presented in UNESCO documents—in order to evaluate the limitations of the current information society paradigm. **Research methods.** The study applies the conceptual principles of social philosophy, philosophy of culture, and information ethics, alongside general scientific principles such as historicism and systematics, and logical methods of substantiation and argumentation. The comparative method, discursive analysis, and an interdisciplinary approach are also employed. **Research results.** The current information society paradigm, when examined through the lens of philosophical and humanistic ideals—as highlighted in UNESCO materials—reveals significant cultural and ethical limitations. These findings indicate that generative AI and digital transformation are not merely technological advancements; rather, they represent a profound shift in the construction and experience of reality. **Discussion.** The emphasis on humanistic values calls for a reorientation from a model solely focused on data and automation towards "knowledge societies", where information is transformed into meaningful insights through education, cultural exchange, and ethical reflection. This transition is essential to ensure that technological progress is not detached from the core human values that sustain societal well-being, fostering a more inclusive and critically engaged digital future. **Conclusions.** Rethinking reality in information terms requires the creation of a new metaphysics that is designed to comprehend the nature of data, knowledge, and the moral principles of managing the digital environment. In particular, its task is to find a balance between a new type of computer autonomy and human autonomy. In its prognosis, the philosophy of information should avoid two extremes: apocalyptic predictions and utopian views on social and environmental well-being. Although there are many serious challenges related to the use of generative AI, it conceals the potential for building a more just and sustainable world. The developed ethical norms, focused on transparency, responsibility, and justice, resonate with the paradigm of "knowledge societies" and align with the humanistic values promoted by UNESCO.

Keywords: information society, philosophy of information, information ethics, infosphere, digital technologies, Industry 4.0, generative artificial intelligence, humanism, social responsibility.